

**5. Форми поведінки тварин.
Соціальна поведінка. Типи
угруповань тварин за К. Лоренцем.**

Форми поведінки тварин

Форми поведінки – групи поведінкових реакцій тварин за спрямуванням, які проявляються у відповідь на певну коректну потребу організму або зовнішній подразник.

Соціобіологія — науковий напрям, який почав розвиватися в другій половині XX століття. Завданням цієї науки є всебічне вивчення біологічних основ соціальної поведінки та еволюції суспільних груп тварин від найнижчих форм до людини

Чим відрізняються поодинокі тварини від соціальних?

- **Поодинокими** називають тварин, у яких контакти між особинами підтримуються зазвичай у шлюбний період, а також (у деяких видів) у період турботи за потомством.
- **Соціальними** називають тварин, які утворюють постійні групи. Соціальними тваринами є, наприклад, суспільні комахи (терміти, мурашки, деякі види бджіл та ос), бобри, вовки, дельфіни та багато інших

Поведінка тварин у групах ґрунтується на взаємодії двох чинників:

- соціального інстинкту, який спонукає їх об'єднуватися з родичами й підтримувати з ними постійні контакти;
- внутрішньовидової агресивності, яка дає змогу встановити й підтримувати певний порядок у співтоваристві

Соціальна (суспільна) поведінка

Соціальна (суспільна) поведінка - сукупність різноманітних поведінкових реакцій, пов'язаних з існуванням постійних чи тимчасових угруповань

- прояви поведінки здійснюються багатьма організмами одного виду й мають пристосувальне значення;
- у межах угруповань тварини разом мандрують, їдять, сплять, захищаються;
- тварини, які тримаються разом, раніше помічають ворога і, тікаючи врозтіч, збивають з пантелику хижака;
- завдяки соціальній поведінці, у межах угруповань збільшується загальна життєздатність виду;
- важливе значення має система спілкування, яка здійснює швидкий обмін інформацією між особинами

Угрупування тварин за К. Лоренцем

Основні ознаки угруповань

- постійний обмін інформацією;
- постійність складу;
- відносно постійні взаємовідносини й розпізнавання особин;
- певний розподіл функцій між особинами;
- обмеженість доступу для інших особин

Угрупування тварин один із засновників етології Конрад Лоренц (1903-1989) поділив на два типи

АНОНІМНІ

ПЕРСОНІФІКОВАНІ

класифікація побудована на оцінюванні міцності контактів між особинами та індивідуальному розпізнаванні тварин у групі

Анонімні угруповання - це угруповання тварин, в яких відсутня складна структура взаємовідносин між окремими особинами

- ✓ Прикладами угруповань є перелітні зграї птахів, скупчення птахів на місцях ночівлі, рій комах, які летять на світло, скупчення черепах на піщаних ділянках островів під час розмноження, скупчення копитних на водопої, моржі на березі, зграйки пуголовків у прогрітих сонцем місцях водойми
- ✓ поєднання тварин у ці групи відбувається з допомогою загальної інстинктивної реакції на певний чинник середовища: світло, піщаний пляж, водойма, тепла вода тощо
- ✓ для всіх проявів поведінки, що поєднують тварин в анонімні угруповання, етологи можуть використовувати термін «групова поведінка»

- **Персоніфіковані угруповання** - це угруповання тварин з упорядкованою структурою взаємовідносин між окремими особинами (прикладом таких угруповань є зграя гієнових собак, прайд левів, бджолина сім'я тощо)

СИСТЕМА ВЗАЄМОВІДНОСИН В УГРУПОВАННЯХ БАЗУЄТЬСЯ НА:

- ІЄРАРХІЇ;
- ТЕРИТОРІАЛЬНОСТІ;
- РИТУАЛІЗАЦІЇ ПОВЕДІНКИ;

Ієрархія тварин - це організація особин в угрупованні, за якої спостерігається суворий порядок підлеглості одних організмів іншим

Ієрархічну структуру мають різні угруповання птахів й ссавців

- верхні щаблі можуть займати найсильніший самець (у оленів, буйволів), найдосвідченіша самка (у слонів), самець з найкращим хвостом (у павичів) чи з найбільшим гребенем (у півнів) тощо;
- вражаючі приклади суворої ієрархії були виявлені у приматів. У групах різних мавп зазвичай можна знайти відміченого сивиною ватажка, від якого свій ранг «відміряють» всі інші члени співтовариства

Територіальність - це явище просторової організації особин угруповання на певній території, що визначає його поділ на групи

- територіальність у різних видів проявляються по-різному
- одні тварини використовують територію для спарювання, виведення потомства й добування їжі, інші - для спарювання і виведення потомства, треті - лише для спарювання;
- територіальність регулює не лише розміщення організмів, але і їх чисельність

Ритуалізація поведінки - це процес перетворення окремих поведінкових дій у стійкі прояви поведінки з певною сигнальною функцією

- може виражатися демонстративними рухами, позами, мімікою, звуками тощо, призначеними для передачі інформації
- такі форми залицяння у тварин, як шлюбні танці, турнірні бої, демонстрації з розпусканням хвостів колись були руховими реакціями, які перетворилися в ритуальні прояви поведінки для того, щоб утихомирити агресію за появи на індивідуальній території когось іншого

